

Zeman László köszöntése

FAZEKAS JÓZSEF

Zeman László a tudós és tanár

JÓZSEF FAZEKAS

LÁSZLÓ ZEMAN, THE SCIENTIST AND TEACHER

80-051(437.6=945.11)

37-051(437.6=945.11)

929 Zeman László

László Zeman's activities in the field of linguistics and literature. The structural linguistics of the 20th C (Saussure, Trubeckoj, Hjelmslev, Bloomfield, Chomsky) and the influence of the Prague School (Mukařovský) on László Zeman. László Zeman's conception of language teaching. The ideological heritage of the Evangelic College in Prešov. Teacher of the Comenius University.

Zeman László 1928. november 7-én született Eperjesen. Szülővárosában járt iskolába, a Sárosban akkor egyetlen magyar tanítási nyelvű evangélikus elemibe, s folytatta tanulmányait a kollégiumi, majd az ennek utódjaként számon tartott gimnáziumban, amelyben a háború végén, némi kihagyással, 1948-ban érettségizett. Ugyanebben az évben, tehát 1948-ban a pozsonyi Comenius Egyetem Természettudományi Karán természettarjz–filozófia szakra iratkozott be. A harmadik évfolyamtól lehetőség nyílt a szakosodásra, s ekkor a biológiai stúdiумokra tért át, de 1953-ban az eredeti szakpárosítású tanári oklevelet is megszerezte. Már mint negyedéves egyetemi hallgató (1952) a pozsonyi magyar tanítási nyelvű pedagógiai gimnáziumban oktatott, 1953-tól 1958-ig pedig tanársegédként és adjunktusként a pozsonyi Pedagógiai Főiskola biológiai tanszékén látta el a magyar tagozaton az oktatást. Közben 1955-ben a Főiskolán képesítést nyert magyar nyelvből és irodalomból, s 1956-ban egyúttal fonetikát adott elő a magyar tanszéken. Mivel küszöbön állt a főiskola Nyitrára történő helyezése, 1958-ban a kassai magyar tanítási nyelvű gimnáziumban vállalta az oktatást, az 1960/1961-es tanévben igazgatóhelyettesként. Visszatérve Pozsonyba, 1961-ben a Duna utcai magyar tanítási nyelvű gimnáziumban működött két évig. 1962 végén pályázat útján a Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Kara magyar tanszékének adjunktusa lett. A prágai Károly Egyetem finnugor szakán Vladimír Skaličkánál doktorált 1971-ben. 1989-ben vonult nyugalomba.

Az egyetemen főképp nyelv- és irodalomtudományi tárgyakat adott elő, s vezetete a megfelelő szemináriumokat és gyakorlatokat (fonetika, stilsztika, általános nyelvészet, lektori gyakorlat, stilsztikai gyakorlat, fordítói szeminárium, irodalomelmélet, mindkét szakág didaktikája, szakdolgozók vezetése), valamint a záróvizsgabizottság és a doktorvizsga-bizottság tagja volt, az utóbbinak vizsgáztatója.

**Elhangzott 2003. november 21-én a Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke, a Fórum Kisebbségkutató Intézet és a Szlovákiai Magyar Írók Társasága által szervezett Gymnasiologia. 75 éves Zeman László című szimpóziumon.*

Ezek a tömör életrajzi adatok legfeljebb Zeman László sokoldalúságáról, kettős – természettudományi és humán – képzettségéről tanúskodnak s arról, hogy egyetemi oktatói munkája szinte egy egész tanszék munkáját felölelte. Ezenkívül még az sejlik fel áttételesen belőlük, hogy újabb és újabb stúdiumai egyfajta kihívást jelentettek számára az egyetemesség-igénynek megfelelés kényszerével.

Tudományos munkásságának főbb területeit, oktatói tevékenységének akciórádiuszát publikált műveiből, tanulmányaiból, illetve egyetemi előadásából rekonstruálhatjuk. Ennek kapcsán feltétlenül meg kell említenünk azt az oktatás helyzetét eleve meghatározó ténytet, hogy a két világháború között nem létezett szlovákiai magyar egyetemi oktatás – az 1925-ben létrehozott losonci református teológiát leszámítva –, s a magyar nyelv és irodalom oktatását a pozsonyi egyetemen 1923–1945 között csupán igen nagy jóindulattal lehetett egyeteminek nevezni, hiszen azt nem önálló tanszék, hanem csupán szeminárium keretében egy vagy két szlovák (vagy cseh) nemzetiségű vendégoktató biztosította, részben szlovák nyelven. Az 1953-ban Pozsonyban létrehozott Pedagógiai Főiskola 1959-ben megszűnt (helyét a nyitrai pedagógiai kar vette át), s Pozsonyban létrejött a magyar tanszék. Tulajdonképpen erre az éppen formálódó magyar tanszékre került 1962-ben Zeman László. Az általa oktatott tárgyak száma egyre bővült, s ez a szükség szülte helyzet erénnyé változott azzal, hogy tulajdonképpen az ő kezében „futottak össze” az irodalom- és nyelvtudomány oktatásának szálai, ő lett az, aki tudományos igénnyel rendszerezte, korrigálta és bővítette a diákok megszerzett ismereteit.

Tudományos munkásságának és ezzel párhuzamosan oktatói tevékenységének korszakos jelentőségét csak akkor érthetjük meg igazán, ha azt a magyar nyelv- és irodalomtudomány akkori fő irányvonalával vetjük össze. A hagyományos (vagy klasszikus) nyelvészet kapcsolata a modern irányzatokkal az ötvenes évektől kezdődően – főképp az ideológiai hatások gyengülésével – jelentős változáson ment át, s megkezdődött a máig tartó „békés egymás mellett élésük”. A modern irányzatok ugyan ösztönzőleg hatottak a hagyományos alapozású fonetikai és fonológiai, szemantikai, morfológiai, szintaktikai, szövegnyelvészeti és nyelvtipológiai kutatásokra, ám nyilvánvalóvá vált, hogy az elsődlegesen diakronikus beállítottságú hagyományos nyelvészet képtelen a nyelv történetileg adott formáit a múlttól elvonatkoztatva egyidejű elemek rendszereként a maguk funkciójában vizsgálni. Ennek következtében a belőlük kiinduló hagyományos nyelvtanok nem tudták feltárni a nyelvi megformálás, kreativitás szabályait, adósak maradtak a nyelvhasználat és a kommunikációs tevékenységformák összefüggéseinek leírásával, s ezért a rájuk épülő anyanyelvi és idegen nyelvi oktatás sem volt igazán hatékony.

Ezzel szemben Zeman László munkásságának és ezzel párhuzamosan oktatói tevékenységének magvát és kiindulópontját a Saussure nyomán kibontakozó ún. strukturális nyelvészet egyes irányzatai, jelesül a prágai iskola, azaz a funkcionális nyelvészet, a Hjelmslev nevéhez fűződő koppenhágai vagy glosszematikus iskola, az amerikai Bloomfield által kidolgozott leíró vagy deskriptív nyelvészet legfőbb eredményei, a Chomsky nevével fémjelzett generatív nyelvelmélet alkalmazása képezi, hogy csak a legfontosabbakat említsem. Ő az a magyar nyelvész, aki kezdettől fogva a modern nyelvészeti irányzatok vonzásában él, s vizsgálódásai során ezen iskolák eredményeit hasznosítja. Ebben nyilvánvalóan kedvező külső körülményeket jelentett számára, hogy a szlovák nyelvtudomány hosszú évtizedeken keresztül a cseh

nyelvtudománnyal szorosan együttműködve fejlődött, s benne a prágai iskola főbb eredményei a kutatás kiindulási pontjait alkották. (Maga Jan Mukařovský 1931–1937 között a pozsonyi egyetemen is előadott, s 1934-ben ugyancsak Pozsonyban nevezték ki egyetemi tanárrá. Josef Kořínek szintén Pozsonyban oktatott 1935–1945 között.)

Zeman Lászlónál a prágai iskola hatása jól érzékelhető a Magyar nyelv leíró nyelvtana c. egyetemi tankönyv általa 1968-ban írt *Fonetika* című fejezetében; ennek középpontját a Trubeckoj által megfogalmazott s Jakobson által tovább finomított elmélet képezi, mely szerint a fonológiai leírás középpontjában Saussure nyomán az ún. disztinktív vagy megkülönböztető jegyek alapján megállapított fonológiai oppozíció fogalma áll, s ugyancsak Trubeckoj felfogása alapján különíti el egymástól a háromféle (privatív, graduális, ekvipolens) oppozíciót, s alkalmazza a magyar anyagra, s nem hagyja ki az utalást a hangzók formánszerkezetére.

Stilisztikai munkásságának kiindulópontját ugyancsak a prágai iskola jelenti, amely egyrészt koherens nyelvészeti és irodalomelméleti-esztétikai rendszert alakított ki, központi fogalmával, a funkcionális stílussal, s például az irodalmi művet saját belső fejlődése, törvényei és a külső, társadalmi impulzusok metszéspontjába helyezi el, másrészt a formális elemzéstől továbblép a jelentés elemzése felé. Mindez kiegészülve a későbbi nyelv- és irodalomtudomány, köztük a František Miko neve által fémjelzett ún. nyitrai iskola eredményeivel (a struktúra, a hierarchia, a strukturális oppozíciók, az esztétikai funkció és norma, az aktualizálás, a funkcionális stilisztikai kategóriák stb. kutatásával, hogy csak a legfontosabbakat említsem), az irodalmi mű leírásának olyan modelljét nyújtja, amely ösztönzőleg hat a további kutatásokra. Ugyanakkor František Miko *Az epikától a líráig* c. kötetének fordítójaként Zeman Lászlót joggal tarthatjuk a funkcionális stilisztika magyar nyelvű fogalom-, illetve terminológiai-nevezéktani rendszer egyik megalapozójának. Mindez nála kiegészül a szlovák–magyar szak- és műfordítás elméleti-gyakorlati kérdéseinek vizsgálatával, valamint a szlovák–magyar összevető nyelvvizsgálattal mint a sajátos (kisebbségi) helyzetünkből adódó feladat kényszerű, mert mások által el nem végezhető feladat felvállalásával.

A nyelvoktatással kapcsolatban úgy véli, hogy az idegen nyelvek didaktikájában a generatív-transzformációs nyelvi modell alkalmazásának eredményeként történt némi előrelépés, de az anyanyelv oktatásának elmélete terén nem. Az egyik tanulmányában felvázolt nyelvoktatási koncepciójában a tanulók nyelvi-kommunikatív készségének növelését és a beszédművelés szükségességét hangsúlyozza mint elrendő célt. Ezt a stílustannal szervesen párosuló, jelentéstani megalapozottságú mondattan révén véli megvalósíthatónak, miközben a mondattanból elindulhatunk a szöveg felé is. A mondat- és szövegközpontúság által pedig meg lehet teremteni a nyelvtan és a fogalmazás-szerkesztés (azaz a stílustan, a szövegek befogadása és képzése) közötti szerves kapcsolatot. A mondat szervező központjaként az igealakra támaszkodik. A mondat nem más, mint az igealaknak és bővítményeinek együttese. Ilyformán a nyelvtan tengelyében az általános (jelentéstani és szintaktikai) értelemben vett igevonzatok fejezetének kell állnia.

Mindezeket nyelv- és grammatikateóriává formálva tárgyalja a Tesnière által kidolgozott ún. valenciaelmélet. Tesnière az ígét teszi meg a mondat irányító központjának (hiszen abban az alany, a tárgy vagy némely határozói bővítmény már adva

van, függetlenül mondatbéli kitételüktől, ill. attól, kényszerűek-e vagy hiányozhatnak), követi az általa meghatározott függőségi viszonyokat, azt, ahogy az ige kiosztja a résztvevőknek (vagyis aktánsoknak, azaz az alanyak, tárgynak, részeshatározónak) a történésben-folyamatban a „szerepeket”. Az ún. függőségi nyelvtanra épülő mondattani tipológia nemcsak a nyelvtudományban, hanem mind az anyanyelv, mind az idegen nyelvek oktatásában bizonyos hagyományá fejlődött. Ez tudniillik olyan osztályozó és mondatképző eljárást jelent, amely lehetővé teszi az egyszerű, elemibb nyelvszerkezetekre és elsajátításukra támaszkodva variálásukat és összefűzésüket, összetettebb mondatok képzését. A módszer az 1960-as évektől alkalmazott generatív-transzformációs nyelvi modellel kölcsönösen átképezhető viszonyban van. Ezzel kapcsolatban Zeman kiemeli Eugen Paulinynek az ige intenciójáról kifejtett nézetét (amelyre egyébként a szlovák akadémiai nyelvtan igei típusana épül), s az ekképpen definiált igejelentésből levezethető mondatformák-mondatminták koncepcióját, valamint mások (mint pl. H. Molnár Ilona, Havas Ferenc) vonatkozó kapcsolatos dolgozatainak fontosságát egy modern anyanyelv-oktatási koncepció kidolgozásának szempontjából.

Itt nincs sem mód, sem idő arra, hogy részletesebben felvázoljuk Zeman László nyelv- és irodalomtudományi és az ezzel párosuló nyelvoktatási koncepcióját. A mintegy címszavakban felvázolt kutatási bázis azonban egyértelműen arról tanúskodik, hogy személyében egy kitűnően felkészült, az adott tudományterületeket jól ismerő és azok eredményeit aktív módon továbbfejlesztve alkalmazó tudósról van szó, aki ha szerencsésebb csillagzat alatt születik, minden bizonnyal iskolateremtővé női ki magát. Hogy most, születésnapján, Zeman Lászlóról, nem pedig a Zeman-iskola megalapítójáról beszélünk, nyilván sok oka van. Ezek egyike a pozsonyi egyetem magyar tanszékének sajátos helyzete, az, hogy annak tanáraként az évek során hét-nyolc tárgyat is kénytelen volt oktatni, s ez a vállalása jelentős energiákat vont el a kutatótól. A tanszék a hatvanas évek végén nem élt a kor adta kedvező lehetőségekből fakadó bővítéssel (mellyel akkoriban az egyetem bölcsészkarán nagyon sok tanszéken éltek), hogy ún. kabinetet hozzon létre a tanszék mellett, ahol önálló kutatói státusú nyelvészek – akár Zeman László vezetésével – a modern cseh, szlovák és külföldi nyelv- és irodalomtudomány eredményeire támaszkodva egy korszerű, a hagyományos vagy klasszikus nyelvészeten, illetve irodalomtudományon (egyebek közt stilisztikán) túllépő koncepciót vázoljanak fel annak minden, az oktatásra is vonatkozó következményével együtt.

Nyelv- és irodalomtudományi szemléletével nem korrespondeált a magyar tanítási nyelvű általános és középiskolák tanterve sem, amely leginkább az azonosító-osztályozó, a nyelvi anyagot érintőlegesen, informatív jelleggel bemutató oktatást pártolta, az oktatási kérdésekben legilletékesebb szervnek, a Pedagógiai Kutatóintézetnek pedig – hogy finoman fogalmazzak – nagyon kevés affinitása volt a nagyon is akut nyelv- és irodalomoktatási kérdések iránt. Így Zeman László a szlovákiai magyar közegben szinte egyedül maradt a maga felfogásával, melyet mindenekelőtt tanítványainak fejtett ki egyetemi előadásai, szemináriumai és gyakorlatai során, illetve tanulmányaiban publikálta. Hogy ebből egykori tanítványai mennyit hasznosítottak vagy hasznosíthattak munkájukban a tanári katedrán vagy valamelyik szerkesztőségben, azt csak az érintettek tudják megmondani. Én mindenesetre szerkesztői pályafutásom során leginkább a Zeman tanár úr által megszerzett ismeretekre tá-

maszkodhattam, hiszen kiadói szerkesztőként a benyújtott kéziratok elbírálása során szinte naponta kellett állást foglalnom azok minőségét illetően, ami – tudatosítván, hogy mögöttük érző emberek, szerzők állnak – nem kis szakmai felelősséggel járt. A jövőben a szlovákiai magyar tanítási nyelvű általános iskolák és középiskolák magyar nyelv és irodalom tantervének elkerülhetetlen felülvizsgálatát, megújítását, az új tankönyvek megírásával kapcsolatos módszertani kérdések megvitatását egyenesen elképzelhetetlennek tartom Zeman László és az ő szemléletét leginkább kiaknázó tanítványainak tanácsai, aktív közreműködése nélkül.

„Zeman tanár úr ablakából messzire látni: otthonos a magyar, a szlovák, a cseh tudományosságban és az azokon túliakban is... De a »sugárzó központ«, ahonnan ilyen messzire tekintget, kezdettől mindvégig szülővárosa, Eperjes, a »háromnyelvű város«, ahonnan gyökerestül sem lehetne őt kitépni. Igen, Eperjes, és persze tágabban az a keleti (vagy északkeleti) szűkebb pátria, amelyben benne foglaltatik Kassa és a Tatra, Sáros és Szepes: ezeknek tanúja és tudója, enyésző szellemüknek borongó krónikása. Pótolhatatlan színe szellemi életünknek, ha úgy tetszik: Kassától Prágáig.” Így jellemezte 1996-ban Zeman Lászlót a barát, a pályatárs, az Eperjeshez közeli Kassa szülőltje, a tavaly elhunyt Rákos Péter. A „Tarca-parti Athénnek” is nevezett Eperjes mindenkor Magyarország egyik leghíresebb iskolavárosa volt. Az 1667-ben alapított Kollégiuma a későbbiekben főgimnáziumot, jogakadémiát, evangélikus teológiai akadémiát és tanítóképzőt foglalt magában. Külön ki kell emelnünk az egykor háromnyelvű (magyar, német, szlovák) város Kollégiuma eszmei tengelyében álló tudományosságigényt és humanista örökséget, melynek jegyében mindenkor a nemzeti-nemzetiségi és vallási tolerancia letéteményesének bizonyult. (A többnyelvűség elsősorban a szabad királyi városokra és a bányavárosokra volt a jellemző.) 1711-ig a német lakosság volt többségben Eperjesen, a 18. század második felétől azonban már a szlovák. A szlovákság számának emelkedéséhez jelentősen hozzájárult a Habsburg-ellenes felkelés leverése, amelyet elsősorban a protestáns magyar és a német lakosság sínylett meg, de az 1696. és 1710. évi pestis is jelentős emberáldozatot követelt. 1781-ben a városban jurátuskodó Kazinczy Ferenc így jellemzi a várost: „Eperjest az is nevezetessé teszi, hogy a tanulók mindig deákul beszélnek, az uraságok magyarul, a polgárság németül, és tótul mindenki.” Az Eperjesen jogot tanuló, ám később földrajztudóssá lett Hunfalvy János az 1850-es években így ír: „Eperjes lakossága nagyon kevert, a köznép tótajkú, a felsőbb osztálybeliek is tótul, németül és magyarul beszélnek; tisztán magyarul vagy németül beszélő ember aránylag kevés van.” Az 1891-es népszámlálás Eperjesen 5573 szlovák, 2670 magyar és 1786 német nemzetiségű lakost mutatott ki, az 1910-es pedig 7969 magyart, 6494 szlovákot és 1404 németet. Az 1918-as államfordulatot követően a város fokozatosan elszlovákosodott.

Zeman László most megjelent könyve, a *Gymnasiologia*, amely alcíme szerint *Az eperjesi Kollégium és áthagyományozódásai*, egyrészt az egykori alma maternek kíván emléket állítani. Annak a Kollégiumnak, melynek tanárai között olyan jelentős személyiségek voltak, mint Ludmann Ottó, Wallentínyi Samu, Schöpflin Géza, Vandrák András, Hazslinszky Frigyes, Greguss Mihály, Szlávik Mátyás, Maléter István, Flórián Károly, valamint Berzeviczy Albert, aki később, 1905–1936 között az MTA elnöke volt. Az 1816/17, 1817/18 és 1818/19-es tanévben a főiskolai jellegűvé fejlődő kollégium diákja volt Kossuth Lajos is. Eperjesen született és lakott 1849-ig

Kerényi Frigyes, 1837–1838-ban itt volt ülnök Eötvös József, aki itt kezdte írni *A karthausi c. regényét*. 1845 áprilisában Petőfi meglátogatta Eperjesen Kerényit és az ott nevelősködő Tompa Mihályt (e látogatás nevezetes emléke az ún. költői verseny). Dessewffy Arisztid, a későbbi aradi vértanúk egyike is a kollégiumi diákok, majd tisztségviselők közé tartozott. A város szülötte volt többek közt Korabinszky János Mátyás földrajzi író, térképész, Bercsényi László francia marsall, a Rákóczi-szabadságharc résztvevője, Pulszky Ferenc régész, publicista és Maléter Pál, az 1956-os második Nagy Imre-kormány kivégzett minisztere.

Eperjes városa és Kollégiuma a második világháború után kikerült a magyarországi kutatók látóköréből. Gömör Jánosnak az 1933-ban írt rövid monográfiája s annak későbbi változata a *Szlovenszkói városképekben*, valamint Fabiny Tibor egyháztörténeti, Frenyó Lajos hely- és egyháztörténeti, illetve Sziklay László szlovák vonatkozású dolgozatai tartották fenn csupán a folytonosságot. Ezzel szemben a szlovák kutatók már évtizedek óta „felfedezték” a város és a Kollégium jelentőségét, amelyet természetesen elsősorban a szlovák művelődéstörténet vonatkozásában követnek. A tárgykör ma már Grant-programként iktatott, és európai viszonylatúvá vált. A régió múltjának feltárásában, a történelemkutatásban, a Kollégium témakörét sem mellőzve, számottevőek Kónya Péter ez irányú monográfiái. Zeman László most megjelent kötete e tekintetben akár felhívásként is értelmezhető, hogy ez ügyben nekünk is lépnünk kell: újra a figyelem középpontjába kell állítani a magyarság számára Eperjest, az eperjesi Kollégium örökségét.

Zeman László 75 éves. Munkásságáért 2000-ben a Magyar Köztársaság elnöke, Göncz Árpád elnöki aranyéremmel tüntette ki, 2001-ben a már említett Mikó-kötet fordításáért a Szlovák Irodalmi Alap Madách-díját nyerte el, az idén pedig közelgő születésnapja alkalmából a megmaradásáért küzdő Márai Sándor Alapítvány Hunčík Péter magánadományából finanszírozott Nyitott Európáért-díját kapta meg. A Fórum Társadalomtudományi Szemle szerkesztőbizottságának tagjaként három éven keresztül segítette a lapot hasznos tanácsaival.

Ha tömören összegezzük életművét, akkor annak jellemzésére két szó a legalkalmasabb: az érték és a szolgálat. Munkásságának tengelyében a tudományos vagy irodalmi-esztétikai érték felmutatása állt, s erre az értékek iránt egyre érzéketlenebb korunkban már ma jóval nagyobb szükségünk van, mint a múltban volt, és ez a jövőben csak fokozódni fog. Zeman László évtizedeken át a nyelv- és irodalomtudomány és a szlovákiai magyar oktatásügy szolgálatában állt, tanárnemzedékek egész sorát nevelve fel. Szerényen, háttérben maradva, a széles nyilvánosság előtt ritkán megszólalva, de amikor megszólalt – szóban vagy írásban –, annak mindenkor súlya volt, a szakmabeliek körében legalábbis.

Éppen ezért születésnapja alkalmából azt kívánom, hogy még sokszor „megszólaljon”, hogy még sok könyvet és tanulmányt írjon mindnyájunk szellemi épülésére. Ehhez kívánok neki további jó egészséget.

Zeman László művei

Könyvek

- Jakab István–Kazimírné Pesthy Mária–Zeman László: *A magyar nyelv leíró nyelvtana* [Hangtan. 5–47. p.; egyetemi jegyzet]. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1964.
- Jakab István–Kazimírné Pesthy Mária–Zeman László: *A magyar nyelv leíró nyelvtana* [Leíró hangtan. 4–58. p.; egyetemi tankönyv]. Bratislava, Univerzita Komenského, 1968.
- Stílus és fordítás*. Pozsony/Bratislava, Madách, 1993.
- Gymnasiologia. Az eperjesi Kollégium és áthagyományozódásai*. Somorja–Dunaszerdahely, Fórum Kisebbségkutató Intézet–Lilium Aurum Könyvkiadó, 2003.

Főbb tanulmányok, cikkek

- Radnóti Miklós. *Irodalmi Szemle*, 5. évf. (1964) 9. sz. 831–833. p.
- Tantárgyelmeleti kérdések a középiskolai irodalomtanításban. *Szocialista Nevelés*, 12. évf. (1967) 9. sz. 369–274. p. II. 11–12. sz. 338–346. p.
- Nyelvi tallózás a Természet és Társadalom lapjain. *Irodalmi Szemle*, 12. évf. (1969) 6. sz. 551–554. p. (Kötetben: Jakab István [szerk.]: *Hogy is mondjuk?* Bratislava, Madách, 1976, 113–121. p.)
- Egy fordításkötetről. *Irodalmi Szemle*, 12. évf. (1969) 3. sz. 228–234. p.
- Adalék a mű- és szövegközpontúsághoz. *Szocialista Nevelés*, 14. évf. (1969) 8. sz. 140–146. p.
- Modern költészet az oktatásban. *Irodalmi Szemle*, 13. évf. (1970) 7. sz. 609–618. p.
- A természettudományi szókincs az elbeszélő és az alakok síkjának viszonylatában „A befejezetlen mondat”-ban. *Magyar Nyelv*, 69. évf. (1973) 3. sz. 325–340. p.
- Adalék „A befejezetlen mondat” stílusvizsgálatához. In: Imre Samu–Szathmári István–Szűts László (szerk.): *Jelentés az és stilsztika*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1974, 674–679. p. /Nyelvtudományi Értekezések, 83./
- Versfordítás, versértelmezés. *Irodalmi Szemle*, 19. évf. (1976) 1. sz. 49–53. p.
- Príspevok ku konfrontačnému skúmaniu slovenskej a maďarskej odbornej terminológie. In: Sima, František–Buzássyová, Klára (red.): *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny – Tanulmányok az összevető szlovák–magyar nyelvtudomány köréből*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977, 167–199. p.
- A tudományos nyelvhasználat. *Magyar Nyelv*, 74. évf. (1978) 3. sz. 316–333. p.
- Miko, František – Zeman, Ladislav: Zmysel básne a jeho realizácia v origináli a v preklade (Tri preklady Adyho básne). *Slavica Slovaca*, 14. évf. (1979) 175–191. p.
- K problematike prekladu lxxizovanej prózy. In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, *Philologica*, XXXI. évf. 1980. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981, 163–182. p.
- Egy fordításelméleti kötet magyar fordításban. *Irodalmi Szemle*, 24. évf. (1981) 10. sz. 958–959. p.
- Jegyzetek a szaknyelvi fordításról. In: *A szlovák–magyar szak- és műfordítás kérdései – Probléma odborného a umeleckého prekladu zo slovenčiny do maďarčiny*. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1981, 76–125. p.
- Bevezetés František Miko tanulmányához és fordítása – Érték és kommunikáció. *Irodalmi Szemle*, 27. évf. (1984) 1. sz. 69–76. p.
- Megfeleltetések és korrespondenciák (Babits lírájának cseh és szlovák fordításairól). *Irodalmi Szemle*, 27. évf. (1984) 3. sz. 273–287. p.
- Jegyzet a szaknyelvi nominalizáltságról. *Irodalmi Szemle*, 28. évf. (1985) 1. sz. 37–47. p.

- Zeman László–Ján Sabol: Adalék Ady lírája szlovák fordításai kérdésköréhez. In: Béládi Miklós et al. (szerk.): *A magyar vers*. Budapest, Nemzetközi Filológiai Társaság, 1985, 480–485. p.
- Hang és jelentés. *Magyar Nyelv*, 81. évf. (1985) 1. sz. 42–63. p.
- Sabol, Ján–Zeman László: Adalék Ady lírája szlovák fordításainak kérdésköréhez. *Irodalmi Szemle*, 29. évf. (1986) 7. sz. 654–662. p.
- Sabol, Ján – Zeman, Ladislav: K otázke porovnávacej metriky a prekladu. In: Vilikovský, Ján (red.): *Preklad včera a dnes*. Bratislava, Slovenský spisovateľ, 1986, 282–289. p.
- Jegyzetek a szaknyelvi nominalizáltságról. In: Kiss Jenő–Szűts László (szerk.): *A magyar nyelv rétegződése. A magyar nyelvészek 4. Nemzetközi kongresszusának előadásai*. I–II. köt. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988, 1040–1053. p.
- Nyelvtudomány és nyelvtanítás. Jegyzetek az anyanyelv oktatásához. *Szocialista Nevelés*, 34. évf. (1989) 8. sz. 234–250. p.
- Újból az igevonatról. *Nevelés*, 35. évf. (1990) 8. sz. 246–249. p.
- A lírafordítás kérdésköréhez irodalmunkban. *Irodalmi Szemle*, 33. évf. (1990) 3. sz. 308–321. p.
- A líra vonzatai (František Miko 70 éves). *Irodalmi Szemle*, 33. évf. (1990) 4. sz. 437–443. p.
- Szempontok Márai Sándor prózájának stílusvizsgálatához. *Irodalmi Szemle*, 34. évf. (1991) 4. sz. 381–390. p.
- Hagyomány és kontextus. In: Békési Imre et al. (szerk.): *Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon. A III. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson – Szeged, 1991. augusztus 12–16. – elhangzott előadások*. III. köt. Budapest–Szeged, Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság–Scriptum Kft., 1993, 1484–1494. p.
- Március Idusára. *Prágai Magyar Tükör*, 4. évf. (1996) 1–2. sz. 6–8. p.
- Gymnasiologia. *Kalligram*, 5. évf. (1996) 2. sz. 2–15. p.
- Az eperjesi Kollégium 330. évfordulója. *Irodalmi Szemle*, 40. évf. (1997) 10. sz. 67–74. p.
- A szlovák toposzhoz a magyar irodalomban. In: Mészáros András (szerk.): *Eszmetörténeti és irodalomtörténeti hagyományok – Ideové a literárnohistorické tradície*. Pozsony/Bratislava, Kalligram–A Magyar Köztársaság Kulturális Intézete, 1997, 43–46. p. /*Dialógus Könyvek – Edícia Dialógus.*/
- K Schöpflinovu prekladu Hájnikovej ženy. In: Peter Kónya – Ján Matlovič (red.): *Prešovské evanjelické kolégium, jeho miesto a význam a kultúrnych dejinách strednej Európy*. Prešov, Biskupský úrad Východného dištriktu ECAV Prešov, 1997, 161–169. p. /*Acta Collegii Evangelici Prešovienis*, I./
- Ludmann Ottó. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 1. évf. (1999) 2. sz. 85–94. p.
- Adalékok egy cserkészcsapat történetéhez. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2. évf. (2000) 3. sz. 91–104. p.
- Kitekintés az összehasonlító irodalomtudományra. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 3. évf. (2001) 3. sz. 167–170. p.
- Hagyomány és kontextus. *Kalligram*, 10. évf. (2001) 10–11. sz. 41–46. p.
- Hagyomány és kontextus – Tradíció a kontext. In: *A pozsonyi magyar tanszék múltja és jelene. A Comenius Egyetem magyar tanszékének 40 éve – Minulosť a prítomnosť Katedry maďarského jazyka a literatúry. Štyridsať rokov Katedry maďarského jazyka a literatúry Univerzity Komenského v Bratislave*. Pozsony/Bratislava, Kalligram–A Magyar Köztársaság Kulturális Intézete, 2002, 41–50., 104–110. p. /*Dialógus Könyvek – Edícia Dialógus.*/

Ismertetések

- Egy tankönyv margójára. *Szocialista Nevelés*, 10. évf. (1964) 4. sz. 119–121. p.
- P Sgall et al.: *Cesty moderní jazykovědy [A modern nyelvtudomány útjai]*. Praha, Orbis, 1964, 193 p. *Nyelvtudományi Közlemények*, 70. köt. 2. sz. 1968, 480–485. p.

- Halliday, M. A. K.–Mc Intosh, A.–Strevens, P.: *The Linguistic Sciences and Language Teaching*. London, Longmans, 1964, 1965², 322 p. *Szocialista Nevelés*, 14. évf. (1969) 3. sz. 83–90. p.
- Zsilka Tibor: A stílus hírértéke. Bratislava, Madách, 1973, 177. p. *Irodalmi Szemle*, 17. évf. (1974) 4. sz. 368–373. p.
- Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny. – Tanulmányok a magyar–szlovák összevető nyelvvizsgálat köréből. Sima Ferenc–Buzássyová, Klára (szerk.). Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1977, 271 p. *Hungarológiai Értesítő*, 3. évf. (1981) 3–4. sz. 169–170. p.
- Gyalui Torda Zsigmond élete és munkássága. *Magyar Könyvszemle*, 99. évf. (1983) 1. sz. 102–110. p.
- Egy fejezet a hazai humanizmus filológiai vizsgálatából. Okál, M.: La vie et l'oeuvre de Sigismond Géalous Torda. In: Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Graecolatina et Orientalia. Ročník VI. (1974) 105–155. p. *Irodalmi Szemle*, 26. évf. (1983) 3. sz. 222–231. p.
- Kosztolányi Dezső: Blažená smutná píseň. [Boldog, szomorú dal.] Válogatta Rákos Péter. A fordítás Václav Daněk munkája, Evžen Gál utószavával. Praha, Odeon, 1985, 202 p. *Hungarológiai Értesítő*, 9. évf. (1987) 3–4. sz. 82. p.
- Könyvekről. *Irodalmi Szemle*, 35. évf. (1992) 5. sz. 544–550. p.
- Könyvekről. *Kalligram*, 5. évf. (1996) 10. sz. 110–119. p.
- Szlovenszkói városképek. Miskolc, Felsőmagyarországi Kiadó, 1999, 176 p. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 3. évf. (2001) 1. sz. 177–181. p.
- „Este nyolckor születtem...” Hommage à Márai Sándor. Szombathely, Bár, 2000, 342 p. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 5. évf. (2003) 2. sz. 185–187. p.

Fordításkötet

- Miko, František: *Az epikától a líráig. Az irodalmi mű stilisztikai vizsgálata*. Dunaszerdahely, Nap, 2000, 297 p. (Az Utószót írta: Zeman László.)

JÓZSEF FAZEKAS

LÁSZLÓ ZEMAN, THE SCIENTIST AND TEACHER

In his paper the author introduces László Zeman's, the 75-year-old retired university teacher's, scientific activities. The author states that the core and the starting point of László Zeman's activities, including his teaching, lies in the use of the main results of some of the branches of the so-called structural linguistics developed by Saussure, the Prague School, i.e. the functional linguistics, the glossematics by the Copenhagen Hjelmslev, the descriptive linguistics by the American Bloomfield, and the transformational generative grammar by Chomsky. László Zeman's activities in literature are primarily determined by the Czech Jan Mukařovský, and the Slovak F. Miko who creatively developed Mukařovský's theory. Zeman's studies on technical and literary translation are also very significant.

Zeman László

GYMNASIOLOGIA

Fórum Kisebbségkutató Intézet
Lilium Aurum Könyvkiadó